

Література

1. Гарбузов В.И. Практическая психотерапия, или как вернуть ребенку и подростку уверенность в себе, истинное достоинство и здоровье / В.И. Гарбузов – СПб.: АО «Сфера», 1994. – 160 с.
2. Исаев Д.Н. Умственная отсталость у детей и подростков. Руководство / Д.Н. Исаев – СПб.: Речь, 2003. – 391 с., илл.
3. Карманное руководство к МКБ-10: Классификация психических и поведенческих расстройств (с глоссарием и исследовательскими диагностическими критериями) / Сост. Дж.Э. Купер; Под ред. Дж.Э. Купера / Пер. с англ. Д. Полтавца. – К.: Сфера, 2000. – 416 с.
4. Ковалев В.В., Маринчева Г.С., Ермолина Л.А. Нарушения поведения у детей с умственной отсталостью // Журнал неврологии и психиатрии им. С.С. Корсакова. — 1986. — № 10. — С. 1511.
5. Кузьмичёв Б.Н., Зиньковский А.К. Сравнительный анализ клинико-социальных характеристик подростков, страдающих умственной отсталостью легкой и умеренной степени [Электронный ресурс] / Б.Н. Кузьмичёв, А.К. Зиньковский // Современные проблемы науки и образования – 2012. – №2. – Режим доступа до журн. : <http://www.science-education.ru/102-6078>
6. Менделевич В.Д., Соловьева С.Л. Неврология и психосоматическая медицина / В.Д. Менделевич, С.Л. Соловьева – М.: МЕДпресс-информ, 2002. – 608 с.
7. Мясищев В.Н. Личность и неврозы / В.Н. Мясищев – Л.: Издательство Ленинградского университета, 1960. – 426 с.
8. Павлов И.П. О типах высшей нервной деятельности и экспериментальных неврозах / Акад. мед. наук СССР; под ред. П. С. Купалова. – М.: Медгиз, 1954. – 192 с.
9. American Psychiatric Association: Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Fourth Edition, Text Revision. Washington, DC, American Psychiatric Association, 2000.

УДК 376-056.264:616.89-008.434:[373,5.016:811.161.2'35]:37.091.26

*Рецензент: Бартенева Л.І.
к. пед. н., с. н. с. лабораторії логопедії
Інституту спеціальної педагогіки
НАПН України*

ОСНОВНІ ГРУПИ ОРФОГРАФІЧНИХ ПОМИЛОК У ПИСЬМОВИХ РОБОТАХ УЧНІВ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ 5-6 КЛАСІВ

Пригода З.С.

У статті представлено результати дослідження орфографічних помилок у писемній продукції учнів, що навчаються у 5-6 класах у школах для дітей з тяжкими порушеннями мовлення. Виділені основні групи помилок та здійснено порівняльний аналіз.

Ключові слова: тяжкі порушення мовлення, орфограма, диктант, принципи письма, теоретичні знання, орфографічна навичка.

Основные группы орфографических ошибок у письменных работах учеников с тяжёлыми нарушениями речи 5-6-тых классов

В статье представлены результаты исследований письменной продукции учеников 5-6 классов, которые обучаются в школах для детей с тяжёлыми нарушениями речи. Выделены основные группы ошибок и представлен сравнительный анализ.

Ключевые слова: тяжёлые нарушения речи, орфограмма, диктант, принципы письма, теоретические знания, орфографический навык.

The basic groups of orthographic mistakes in writing works of students with severe speech disabilities of 5-6th grades

The results of research of orthographic mistakes in the writing speech at students of a middle link, that study in secondary schools for children with severe speech disabilities and students with normal speech development, are represented in this article. The basic groups of orthographic mistakes are determined in the writing works of schoolchildren with severe speech disabilities and their comparative analysis is done, as well.

Keywords: *severe speech disabilities, orthogram, dictations, principles of writing, theoretical knowledges, orthographic skill.*

На сьогоднішній день одним з найважливіших завдань спеціальних, загальноосвітніх шкіл постає питання орфографічної грамотності. Для школярів із тяжкими порушеннями мовлення, вирішення цієї задачі потребує систематичної та цілеспрямованої роботи над правописом. Проблема опанування учнями орфографічною грамотністю залишається актуальною, вірогідно з часів зародження писемності. За дослідженнями О.Р. Лурія письмо – це сукупність низки усвідомлених дій та операцій з мовними знаками, які поступово автоматизуються і перетворюються у навичку. Оволодіння фонетичними, лексичними та морфологічними знаннями складають основу орфографічних правил на які спирається орфографічно грамотне письмо. Орфографічно правильне письмо це вміння знаходити, впізнавати явища мови з урахуванням орфографічного досвіду, який допомагає учневі у процесі написання зупинитися, замислитися, перевірити себе, коли в цьому є потреба [1 та ін.]. Недостатнє засвоєння орфографічних правил призводить до виникнення такого порушення писемного мовлення, як дизорфографія.

За дослідженнями О.М. Корнева дизорфографія це - стійке, специфічне порушення письма, яке проявляється у недостатньому засвоєнні орфографічної навички. Аналіз літературних джерел та експериментальних результатів свідчить, про значну розповсюдженість дизорфографічних помилок в учнів із тяжкими порушеннями і сягає до 90,0% [1,2,5 та ін.].

Оскільки процес письма є складною формою мовленнєвої діяльності, то формування його передбачає засвоєння алгоритму писемного мовлення на основі принципів орфографії. В українській мові правопис регулюється

декількома загальноживаними принципами, серед яких можна виділити три основних: фонетичний, морфологічний та традиційний [1,2,3, 4та ін.].

Письмо за фонетичним принципом цілком відповідає відтворенню фонем усного мовлення, яке повністю відповідає тим фонемам, що формують слова незалежно від фонетичних умов, в яких вони знаходяться [2,4,5, та ін.].

Морфологічний принцип базується на умінні ідентично відтворювати морфеми на письмі, що знаходяться у різних фонетичних умовах. Саме на цьому принципі, за свідченнями українських лінгвістів Л.І.Мацько Ф.М. Березіна та ін. базуються більшість правил української орфографії.

Традиційний принцип вимагає написання слів відповідно до, встановленої історичної традиції. Написання таких слів слід запам'ятати [4 та ін.].

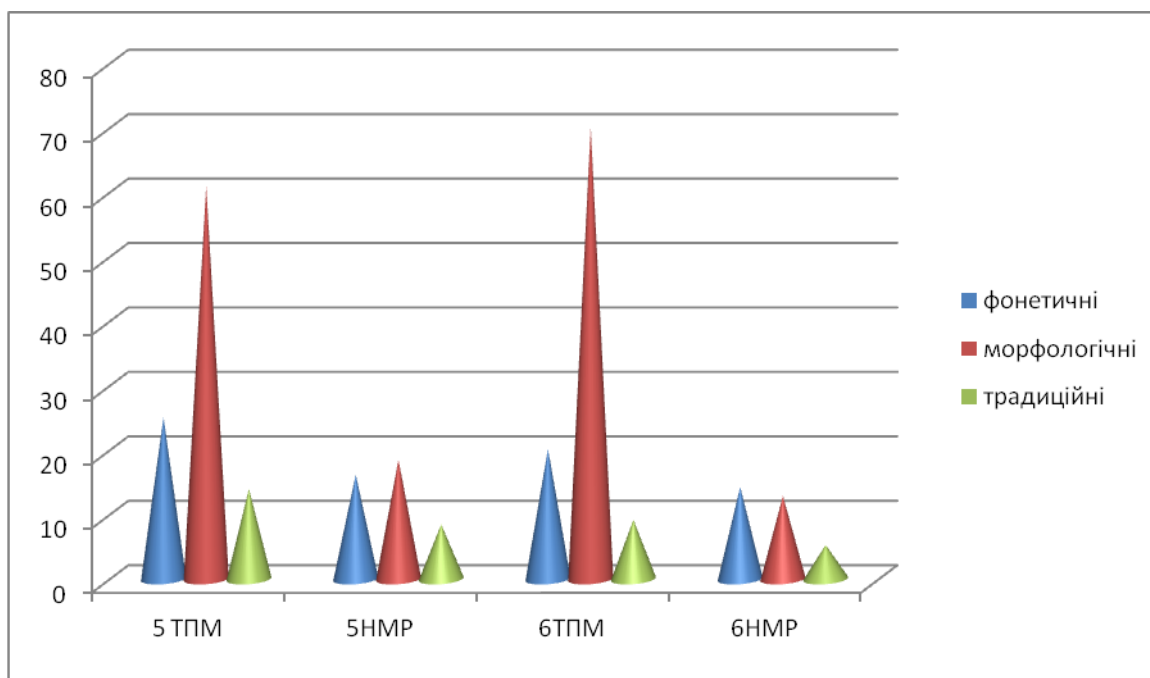
Морфологічний принцип спирається на засвоєння орфографічної навички. Дослідження Д.М.Богоявленського, С.Ф.Жуйкова, Г.С.Сухобської, ОА.Петрівської, Т.Г.Рамзаєвої, М.С.Рождественського та ін. стверджують, що орфографічна навичка визначається як складна автоматизована дія, психологічна структура якої складається з низки більш простих умінь, а саме:

- помічати орфограму;
- визначати її тип;
- володіти правилом написання орфограми;
- застосовувати це правило;
- перевіряти правильність його написання;

Дослідження письмових робіт учнів з ТПМ було розпочато з проведення контрольного виду диктанту, який насичений орфограмами, що передбачені програмними вимогами української мови. Отримані результати дали змогу розподілити помилки за групами, що відповідають принципам письма (фонетичні, морфологічні, традиційні) та здійснити порівняльний аналіз розповсюдженості помилок учнів 5-6-тих класів з ТПМ і учнів з нормальним мовленнєвим розвитком. Наведені результати репрезентовано у діаграмі. Рис.1

Порівняльний аналіз результатів писемної продукції учнів із ТПМ – НМР

Рис.1

До першої групи віднесено помилки, що стосуються фонетичного принципу:

- заміни на письмі літер, що позначають звуки, близькі за акустико-артикуляційними ознаками: риба – «либа», сани - шани, шуба -суба та ін.
- пропуски, перестановки, додавання в словах зайвих букв, спотворення звукового складу слова: л(и)сточок, по(ли)ча, гречачаний.
- не сформованість фонематичного аналізу;

Кількісний аналіз показав, що учні із тяжкими порушеннями мовлення, які навчаються у 5-тих класах допускають 25,0% помилок, а учні 6-тих класів 20,2%, тоді як в нормі такого типу помилок зустрічається незначна кількість, учні із нормальним мовленнєвим розвитком у 5-тих класах допускають до 16,2%, а учні 6-тих класів до 14,2%.

До другої групи помилок ми віднесли помилки, що стосуються порушень морфологічного принципу письма. Аналіз експериментальної роботи показав наявність значної кількості орфографічних помилок, а саме:

- ненаголошені голосні у корені слова: *великий, тремати, тревога*; (5 кл.)

- наголошені голосні у корені слова: *земля, озирю, вирба, шипотіти*; (5 кл.)

- префікси роз – без, з (с): *россіднан, беззахисний, ссохнувся*; (6 кл.)

- префікси при – пре: *привеликий, преїшов*; (6 кл.)

- суфікси ськ, зьк: *запоріжський, заморзький*; (6 кл.)

- апострофи після префіксів: *россіднаний, зявилися, підїхали, зїв*; (5-6 кл.)

- апостроф: *оловяний, деревяний, подвіря, Демянко, Марянка*; (5-6 кл.)

- подовжених м'яких приголосних: *митю, життя, проміня*; (5-6 кл.)

- позначення м'яких приголосних буквами я, ю, є, і, ь; (5-6 кл.)

- велика буква у власних назвах та на початку речення: *Арабська республіка єгипет, князівство монако, париж, прага*; (5-6 кл.)

- до переліку дизорфографічних помилок ми віднесли граматичні помилки, які пов'язані з не правильним вибором словотворчих морфем а саме родових, числових, і відмінкових закінчень у відповідності.

- аграматизм на письмі порушення узгодження і керування у словосполученнях: *скрізь лежать глибокий сніг*;

- помилки у написанні префіксів та прийменників. Написання префіксів окремо від слова, а прийменника зі словом: *Улісі за хищас*.

- спостерігається морфемний аграматизм заміна префіксів та суфіксів: *ведмедів хвіст*;

- окреме написання частин слова: *ї дуть, по чалася*;

- зміщення меж слів: *там вони спатимуть до весни*;

На сучасному етапі значну увагу педагогів привертають учні, які мають труднощі під час оволодіння морфологічним принципом письма, оскільки помилки носять стійкий характер, і важко долаються. У спеціальній літературі розглядається дизорфографічна помилка як – стійка морфологічна похибка, в основі якої лежить невміння вирішувати орфографічної задачі.

Результати писемної продукції школярів на даний вид помилок показав, що учні із тяжкими порушеннями мовлення, у 5-тих класах допускають 61,0%, а учні 6-тих класів 70,1% морфологічних помилок тоді, як в нормі такого типу помилок зустрічається незначна кількість, учні із НМР 5-тих класів допускають 18,5% , а учні 6-тих класів до 12,9%.

Аналіз експериментальної роботи показав наявність, значної кількості дизорфографічних помилок в учнів із тяжкими порушеннями мовлення.

До іншої групи включаємо помилки, що стосуються недостатнього засвоєння традиційного принципу письма, а саме:

- неправильне написання слів, написання яких слід запам'ятати: *щастя - шастя, свято - сьвято, кишеня - кешеня, минулий - менулий, лиман - леман, левада - ливада, кочегар - кочигар.*

Отримані результати писемної продукції школярів свідчать про те, що учні із тяжкими порушеннями мовлення, які навчаються у 5-тих класах допускають 14,0% помилок, тоді як учні 6-тих класів 9,2%, здійснивши тоді як в нормі такого типу помилок зустрічається незначна кількість, в учні із НМР 5-тих класів допускають 8,5% , тоді як учні 6-тих класів до 5,3%.

Наведені результати у таблиці 1.1.свідчать про наявність значної кількості морфологічних помилок у писемній продукції школярів з ТПМ.

Основні груп помилок у писемній продукції школярів із ТПМ за принципами правопису

Таблиця 1.1.

Клас	Розповсюдженість різних типів помилок в учнів із ТПМ (у % від їх загальної кількості)		
	фонетичні	морфологічні	традиційні
5	25,1%	61,0%	14,0%
6	20,2%	70,1%	9,2%

Розповсюдженість різних типів помилок в учнів із НМР			
(у % від їх загальної кількості)			
5	16,2%	18,5%	8,5%
6	14,3%	12,9%	5,3%

Аналіз лінгвістичної, педагогічної, психологічної та методичної літератури, а також наших експериментальних матеріалів свідчать про те, що в учнів з нормальним мовленнєвим розвитком, які навчаються у загальноосвітніх школах, такі помилки носять еволюційний характер, їх кількість від класу до класу поступово зменшується [3,4,6 та ін.]. А в учнів із ТПМ виявленні помилки набувають стійкого характеру, кількість їх з класу в клас збільшується. Поширеність їх превалює над фонетичним і традиційним типом помилок. Це дає підстави дослідити дизорфографічні помилки більш детально.

Література

1. Алгазіна Н.Н. Формирование орфографических навыков/Н.Н. Алгазіна -М.: Просвещение, 1987. – 159с.
2. Богоявленський Д.Н. Психология усвоения орфографии./Д.Н Богоявленський - М.: Просвещение, 1966.- 304с.
3. Березин Ф.М.Головин Б.Н. Обще языкознание - М.: Просвещение, 1979.-416с.
4. Жуйков С.Ф. Формирование орфографических действий / С.Ф. Жуйков М.: Просвещение, 1965. – 354с.
5. Соботович Є.Ф. Психолінгвістическа структура речевої діяльності и механізми її формування / Є.Ф. Соботович – К.:ИЗМН, 1997. – 44с.
6. Левина Р.Е. Нарушения письма у детей с недоразвитием речи / Р.Е. Левина – М.: Изд – во АПНРСФСР, 1961. – 310с.

УДК 376-056.34:616.896:159.946

Рецензент:
Скрипник Т.В.,
доктор психологічних наук,
старший науковий співробітник

СТАТУС СЕНСОМОТОРНИХ ПОРУШЕНЬ В СИМПТОМАТИЧНІЙ КАРТИНІ АУТИЗМУ

Риндер І.Д.

В статті робиться аналіз порушень властивих аутичним дітям. Приводяться результати досліджень сенсомоторики аутичних дітей, самозвіти людей з діагнозом аутизму та робиться аналіз випадків сенсомоторних порушень фонації для визначення статусу сенсомоторних відхилень в симптоматиці аутизму.

Ключові слова: аутизм, сенсомоторні порушення.